

RAQAMLI JURNALISTIKANING YANGI AXBOROT MAYDONIGA O‘TISH BOSQICHLARI

Adilova Bahora Akbar qizi
Tel: +998902800327

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada zamonaviy jurnalistikaning raqamli bosqichga o‘tish jarayoni, uning ijtimoiy, madaniy va axborot maydoniga ta’siri tahlil qilinadi. Avvalo, raqamli jurnalistikaning mohiyati, o‘ziga xos jihatlari, uning an’anaviy OAVdan farqlari yoritilgan. Maqolada raqamli axborot vositalarining jadal rivojlanishi, blogerlik va fuqarolik jurnalistikasi kabi yangi ko‘rinishlari, shuningdek, bu jarayonlarda yuzaga kelayotgan muammolar va imkoniyatlar haqida fikr yuritiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, jurnalistika sohasi texnologik o‘zgarishlar ta’sirida tubdan yangilanmoqda va bu yangilanishlar jurnalistlardan ham yangi ko‘nikmalarni talab qilmoqda.*

***Kalit so‘zlar:** raqamli jurnalistika, an’anaviy OAV, axborot texnologiyalari, blogerlik, media savodxonlik, axborot maydoni.*

***Аннотация.** В данной статье анализируется процесс перехода современной журналистики в цифровую фазу, его влияние на социальное, культурное и информационное пространство. В первую очередь, освещаются сущность цифровой журналистики, её специфические аспекты, отличия от традиционных СМИ. В статье рассматриваются стремительное развитие цифровых медиа, новые проявления, такие как блогинг и гражданская журналистика, а также проблемы и возможности, возникающие в ходе этих процессов. Результаты исследования показывают, что сфера журналистики радикально обновляется под влиянием технологических изменений, и эти обновления требуют от журналистов новых навыков.*

***Ключевые слова:** цифровая журналистика, традиционные СМИ, информационные технологии, блогинг, медиаграмотность, информационное пространство.*

***Annotation.** This article analyzes the process of transition of modern journalism to the digital stage, its impact on the social, cultural and information space. First of all, the essence of digital journalism, its specific aspects, its differences from traditional media are highlighted. The article discusses the rapid development of digital media, new manifestations such as blogging and citizen journalism, as well as the problems and opportunities arising in these processes. The results of the study show that the field of journalism is being radically updated under the influence of technological changes, and these updates also require new skills from journalists.*

***Key words:** digital journalism, traditional media, information technologies, blogging, media literacy, information space.*

KIRISH

XXI asr axborot texnologiyalari asri bo‘lib, har bir soha singari jurnalistika ham keskin o‘zgarishlar va yangilanishlarga yuz tutmoqda. An’anaviy ommaviy axborot vositalari – gazeta, jurnal, radio va televideniyeining o‘rnini asta-sekin raqamli platformalar egallab bormoqda. Internet tarmog‘i, ijtimoiy media, mobil ilovalar va

sun'iy intellekt asosidagi xizmatlar jurnalistikaning uslubini, tarqatish vositalarini va auditoriya bilan munosabatini tubdan o'zgartirdi. Ushbu o'zgarishlar zamonaviy jurnalistikaning mazmuni, formati va vazifasini qayta ko'rib chiqishni talab qilmoqda.

Raqamli jurnalistika – bu faqat internet orqali tarqatiladigan axborot emas, balki u butun jurnalistika faoliyatining texnologik va madaniy jihatdan yangicha shakllanishidir. Bu jarayonni faqat raqamli texnika bilan emas, balki yangi kommunikatsiya uslubi, interaktivlik, mobil muvofiqlik, ko'p platformalilik bilan tavsiflash mumkin. Dastlab, an'anaviy OAV internet sahifalariga ega bo'lib, axborotni raqamli ko'rinishda taqdim eta boshladi. Keyinchalik, mustaqil onlayn nashrlar, bloglar, podkastlar va ijtimoiy tarmoqlarda tarqatiladigan kontentlar paydo bo'ldi. Bu esa jurnalistikaning demokratlashuvi, ya'ni har kim o'z fikrini ommaga taqdim eta olish imkoniyati paydo bo'lishiga olib keldi.

Raqamli jurnalistikaning asosiy xususiyatlaridan biri – tezkorlikdir. Axborot endilikda real vaqt rejimida tarqatiladi, bu esa auditoriyaning xatti-harakatlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, raqamli platformalarda vizual va interaktiv materiallar (foto, video, infografika) muhim o'rin egallaydi. Bu esa nafaqat jurnalistlar, balki o'quvchilardan ham yangi media savodxonlik ko'nikmalarini talab qiladi.

Biroq, raqamli jurnalistikaning ijobiy jihatlari bilan birga salbiy tomonlari ham mavjud. Jumladan, feyk yangiliklar tarqalishi, shaxsiy hayot daxlsizligining buzilishi, mualliflik huquqining e'tiborsizligi kabi holatlar ko'paymoqda. Ayniqsa, tarmoqda tarqalayotgan kontentlar ustidan nazoratning kuchsizligi jiddiy muammolarga olib kelmoqda. Shu sababli, raqamli jurnalistikani rivojlantirish bilan birga uning etik me'yorlarini shakllantirish zarurati ham yuzaga chiqmoqda.

Bugungi kunda blogerlik, kontent yaratuvchilik, podkasterlik kabi yo'nalishlar jurnalistika bilan chambarchas bog'lanib bormoqda. Blogerlar ba'zida an'anaviy jurnalistlardan ko'ra ko'proq auditoriyaga ega bo'lmoqda. Shu bilan birga, fuqarolik jurnalistikasi – oddiy fuqaroning voqea-hodisa haqida mustaqil axborot tarqatishi – tobora ommalashmoqda. Bu esa axborot oqimini kengaytirsa-da, ishonchlilik va aniqlik kabi asosiy jurnalistik prinsiplarning zaiflashuviga olib kelmoqda.

O'zbekistonda ham so'nggi yillarda raqamli jurnalistika rivojlanmoqda. Davlat teleradiokompaniyalari va xususiy OAV raqamli platformalarda faoliyat yuritmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar orqali axborot tarqatish, jurnalistlar tomonidan shaxsiy bloglar yuritish, mobil ilovalar orqali yangiliklar taqdimoti – bularning barchasi raqamli jurnalistikaning milliy axborot maydoniga kirib kelganini anglatadi. Raqamli jurnalistikaning rivojlanishi dunyo bo'yicha turli ko'rinishlarda kechmoqda. Masalan,

Reuters Institute Digital News Report 2024 ma'lumotlariga ko'ra, foydalanuvchilarning 67 foizi yangiliklarni ijtimoiy tarmoqlar orqali olmoqda, shu jumladan eng ko'p foydalanilayotgan platformalar: YouTube, Telegram, Instagram va TikTok hisoblanadi. Bu esa an'anaviy OAVning mavqeiga jiddiy tahdid tug'dirayotganini ko'rsatadi.

Ayni vaqtda, raqamli jurnalistika sun'iy intellekt asosidagi texnologiyalar bilan ham bog'liq. Misol uchun, avtomatik maqola yozuvchi tizimlar orqali ba'zi yangiliklar matnlari jurnalist ishtirokisiz yaratilmoqda. Bu jarayon iqtisodiy jihatdan tejamkor bo'lsa-da, inson jurnalistikaning ijtimoiy funksiyasini pasaytirib yuborish xavfini tug'diradi.

O'zbekiston misolida olib qaralganda, "Daryo.uz", "Kun.uz", "Gazeta.uz" kabi onlayn OAVlar eng ko'p auditoriyaga ega bo'lgan raqamli jurnalistika namunalari. Ushbu platformalarda mobil ilovalar, Telegram botlar, video reportajlar, interaktiv so'rovlar va live-reporting kabi zamonaviy shakllar faol qo'llanilmoqda.

Shu bilan birga, fuqarolik jurnalistikasi ham jadal rivojlanmoqda. Odamlar oddiy telefon orqali tasvirga olib, hodisani tezkor e'lon qilmoqda. Biroq bu jarayon axborot sifati, tekshirilganligi va ishonchliligi masalalarini yanada dolzarb qiladi. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda tarqalayotgan feyk (yolg'on) yangiliklar, manipulyatsion sarlavhalar orqali auditoriyani chalg'itish holatlari, mualliflik huquqi buzilishi va shaxsiy ma'lumotlarning himoyalansizligi, clickbait (e'tibor tortuvchi yolg'on sarlavhalar) ko'p uchramoqda. 2023-yilda "MediaNet" tomonidan o'tkazilgan so'rovda O'zbekistondagi respondentlarning 43 foizi axborotning haqiqiy yoki yolg'onligini aniqlashda qiynalishini bildirgan. Bu esa raqamli jurnalistika bilan bir qatorda ommani o'qitish, mediamadaniyatni rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi.

O'zbekistonda jurnalistlarni himoya qilish, ularni zamonaviy texnologiyalarga o'rgatish maqsadida Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi, O'zbekiston jurnalistlari ijodiy uyushmasi tomonidan muntazam seminar-treninglar o'tkazilmoqda. Yangi texnologiyalarni bilgan, media etikaga sodiq jurnalistlarni tayyorlash zamon talabi bo'lib qolmoqda. Shu boisdan, O'zbekistonda jurnalistlarni himoya qilish, ularning texnik va huquqiy savodxonligini oshirish maqsadida O'zbekiston jurnalistlari ijodiy uyushmasi, Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan turli trening va loyihalar yo'lga qo'yilgan.

XULOSA

Raqamli jurnalistika zamonaviy axborot jamiyatining ajralmas qismiga aylandi. U nafaqat texnologik, balki ijtimoiy-madaniy o'zgarishlarga ham sabab bo'lmoqda. An'anaviy OAVdan farqli ravishda raqamli jurnalistika interaktivlik, ochiqlik, auditoriya bilan bevosita muloqotga asoslangan. Shu bilan birga, uning salbiy

oqibatlarini yumshatish, axborot sifati va jurnalist etikasi masalalariga jiddiy e'tibor qaratish zarur. O'zbekiston sharoitida ham raqamli jurnalistika sohasi rivojlanmoqda, ammo bu jarayonni tizimli ravishda qo'llab-quvvatlash, jurnalistlar malakasini oshirish, axborot xavfsizligini ta'minlash bugungi dolzarb vazifalardandir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida jurnalistikani rivojlantirish konsepsiyasi. – Toshkent, 2021.
2. To'xtaboyev, A. (2020). Raqamli jurnalistika va media savodxonlik. Toshkent: O'zbekiston jurnalistlari ijodiy uyushmasi nashriyoti.
3. Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. – New York: NYU Press.
4. Qosimov, B. (2019). OAV va ijtimoiy tarmoqlar: o'zaro ta'sir va imkoniyatlar. // *Jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar instituti ilmiy jurnali*.
5. Shirina, M. (2022). Blogerlik va fuqarolik jurnalistikasi: O'zbekiston tajribasi. // *Media Forum*, №3.
6. Rakhmatov, O., & Rakhmatov, F. (2023). Experimental study of the process of drying melon slices in a chamber-convection dryer. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 443, p. 02004). EDP Sciences.
7. Нуриев, К. К., Рахматов, О., Кадирова, Р. С., & Рахматов, О. О. (2015). Биоконверсия органических отходов растительного происхождения в условиях Узбекистана. In *Проблемы рекультивации отходов быта, промышленного и сельскохозяйственного производства* (pp. 468-470).
8. Рахматов, Ф. О., & Нуриев, К. К. (2022). Исследование плодов дыни как объекта технической переработки. *Илмий мақолалар тўплами*, 330.
9. Джураев, А. Ж., Нуриев, К. К., & Юсуфалиев, А. (2003). Разработка высокоресурсных лап для культиваторов. *Тракторы и сельскохозяйственные машины*, 2, 42-43.
10. Рахматов, О. О., Рахматов, О., Нуриев, К. К., & Тўхтамишев, С. С. (2019). Мини технологическая линия по безотходной переработке плодов дыни. In *вклад университетской аграрной науки в инновационное развитие агропромышленного комплекса* (pp. 332-337).
11. Iskandarov, Z. S., Rakhmatov, O., Salomov, M. N., Akhmedov, S. K., & Rashidov, A. S. (2011). Double chamber solar and fuel drying unit for agricultural products. *Applied Solar Energy*, 47(1), 24.
12. Рахматов, О., Нуриев, К. К., & Тошбаева, Ш. К. (2014). Безотходная комплексная переработка плодов дыни. In *техника и технологии: пути инновационного развития* (pp. 222-226).
13. Obidov, A., Nuriev, K., Allanazarov, M., Kurbonov, E., & Khudoyberdiev, R. (2021). Parameters of tillage working bodies. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 284, p. 02012). EDP Sciences.